

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

KASBIY TA'LIM TASHKILOTLARI O'QUVCHILARIDA PRAGMATIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TA'MINOTI

Xurramova Feruza Murod qizi

Professional ta'limni rivojlantirish instituti, doktoranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada kasbiy ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida pragmatik kompetensiyani rivojlantirishning didaktik ta'minoti masalasi ko'rib chiqilgan. Maqolada pragmatik kompetensiyaning tarkibiy qismlari, uning kasbiy ta'limdagi o'rni, hamda kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan didaktik yondashuvlar: interfaol metodlar, vaziyatli ta'lim, rolli o'yinlar va autentik kommunikativ mashqlar batafsil tahlil qilingan. Shaxsiy kuzatishlar va pedagogik tajriba asosida o'quvchilarda pragmatik kompetensiyani shakllantirish uchun samarali didaktik model taklif etilgan.

Kalit so'zlar: pragmatik kompetensiya, didaktik ta'minot, kasbiy ta'lim, kommunikativ kompetensiya, interfaol metodlar, vaziyatli ta'lim, autentik kommunikatsiya, til o'qitish metodikasi, nutq akti, rolli o'yin.

ДИДАКТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ПРАГМАТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У ОБУЧАЮЩИХСЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Хуррамова Феруза Мурод кизи

Институт развития профессионального образования, докторант

Аннотация

В данной статье рассмотрена проблема дидактического обеспечения развития прагматической компетенции у обучающихся профессиональных образовательных учреждений. В статье подробно проанализированы составляющие прагматической компетенции, её роль в профессиональном образовании, а также дидактические подходы, направленные на развитие компетенции: интерактивные методы, ситуационное обучение, ролевые игры и аутентичные коммуникативные упражнения. На основе личных наблюдений и педагогического опыта предложена эффективная дидактическая модель формирования прагматической компетенции у обучающихся.

Ключевые слова: прагматическая компетенция, дидактическое обеспечение, профессиональное образование, коммуникативная компетенция, интерактивные методы, ситуационное обучение, аутентичная коммуникация, методика преподавания языка, речевой акт, ролевая игра.

DIDACTIC SUPPORT FOR DEVELOPING PRAGMATIC COMPETENCE IN STUDENTS OF VOCATIONAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Khurramova Feruza Murod qizi

Institute for the Development of Professional Education, Doctoral Student

Abstract

This article examines the issue of didactic support for developing pragmatic competence in students of vocational educational institutions. The article provides a detailed analysis of the components of pragmatic competence, its role in vocational education, as well as didactic approaches aimed at developing competence: interactive methods, situational learning, role-

playing, and authentic communicative exercises. Based on personal observations and pedagogical experience, an effective didactic model for forming pragmatic competence in students is proposed.

Keywords: pragmatic competence, didactic support, vocational education, communicative competence, interactive methods, situational learning, authentic communication, language teaching methodology, speech act, role-playing.

Hozirgi globallashuv va raqobatbardosh iqtisodiyot sharoitida kasbiy ta'lim tizimiga qo'yilayotgan talablar keskin ortib bormoqda. Zamonaviy mehnat bozori nafaqat kasb-hunar ko'nikmalariga, balki muloqot madaniyatiga, kasbiy munosabatlar tizimida to'g'ri va samarali fikr almashish qobiliyatiga ega bo'lgan mutaxassislariga ehtiyoj sezmoqda. Aynan shu sababli kasbiy ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida pragmatik kompetensiyani rivojlantirish pedagogika fani va ta'lim amaliyotining dolzarb masalalaridan biriga aylanmoqda.

Pragmatik kompetensiya haqidagi ilmiy tasavvurlar XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida jadal rivojlandi. Tilshunos olim D. Hymes "kommunikativ kompetensiya" tushunchasini ilmiy muomalaga kiritib, til bilimidan tashqari ijtimoiy-madaniy qoidalarni bilishni ham kompetensiyaning ajralmas qismi sifatida tavsiflab berdi. Keyinchalik J. Searle va J. Austin nutq aktlari nazariyasini rivojlantirdi, bu esa pragmatik kompetensiyani o'rganishning nazariy poydevorini mustahkamladi. Ushbu tadqiqotchilar ishlarining asosiy xulosasi shundan iboratki, til nafaqat ma'lumot uzatish vositasi, balki ijtimoiy munosabatlarni boshqarish mexanizmi hamdir.

Shuni ta'kidlash joizki, kasbiy ta'lim o'quvchilari ko'pincha grammatik jihatdan to'g'ri gapirsalar ham, vaziyatga mos kelmaydigan, hamkasblar yoki mijozlar bilan muloqotda noqulaylik tug'diradigan nutqiy xatolarga yo'l qo'yadilar. Bu hol pragmatik bilim va ko'nikmalarni alohida, maqsadli ravishda rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Pragmatik kompetensiya tushunchasi bir necha o'n yillar davomida tilshunoslik, ta'lim nazariyasi va pedagogika kesishmasida shakllanib bordi. D. Hymes o'zining fundamental tadqiqotida "kommunikativ kompetensiya" terminini taklif etar ekan, tilni o'zlashtirishda grammatik to'g'rilik bilan bir qatorda ijtimoiy maqbullik, kontekstga muvofiqlik va amalga oshirilish mezonlari muhim ekanini ta'kidladi. Hymesning ushbu konsepsiyasi keyingi barcha pragmatik kompetensiya nazariyalarining poydevori bo'ldi.

Kommunikativ kompetensiya nazariyasini rivojlantirishda M. Canale va M. Swain ulkan hissa qo'shdilar. Ular kompetensiyaning to'rt tarkibiy qismini ajratdilar: grammatik, diskursiv, sotsiolingvistik va strategik kompetensiya. Bunda sotsiolingvistik kompetensiya muloqotning ijtimoiy kontekstini tushunish va nutqiy xatti-harakatni shu kontekst bilan muvofiqlashtirish qobiliyati sifatida pragmatik kompetensiyaning bevosita asosini tashkil etadi. Olimlarning ushbu modeli hozirgacha til o'qitish metodikasida asosiy nazariy mezonlardan biri bo'lib qolmoqda.

J. Austin o'zining "Nutq orqali harakat qilish" asarida nutq aktlari nazariyasini yaratdi va har qanday nutqiy ifoda ayni vaqtda ma'lum bir ijtimoiy harakatni amalga oshirishini, ya'ni so'rov, va'da, ogohlantirish, kechirim so'rash va boshqa funksiyalarni bajarishini isbotladi. J. Searlening tadqiqotlari tufayli nutq aktlari nazariyasi tilshunoslikda mustahkam o'rin egalladi. Ushbu nazariya kasbiy muloqotda pragmatik to'g'rilikni ta'minlash uchun alohida ahamiyat kasb etadi, chunki kasbiy muhitda kim, kimga, qay tarzda va qaysi vaziyatda murojaat qilishi aniq ijtimoiy me'yorlar bilan tartibga solinadi.

Leech "Pragmatika asoslari" deb nomlangan tadqiqotida muloyimlik tamoyilini ishlab chiqdi va uning ijtimoiy muloqotdagi markaziy rolini ko'rsatdi. Unga ko'ra, muloqotda muvaffaqiyatga erishish uchun nafaqat ma'lumotni to'g'ri ifodalash, balki tinglovchining "yuz"ini saqlash, uning muxtoriyatini hurmat qilish va ziddiyatdan ehtiyot bo'lish ham zarur. Bu tamoyillar kasbiy muloqotda, xususan, xizmat ko'rsatish, tibbiyot, huquq va ta'lim sohalarini uchun pragmatik kompetensiyaning muhim tarkibiy qismlaridan biriga aylandi.

Kasbiy ta'lim kontekstida rossiyalik olim T.N. Astafurova kasbiy pragmatik

kompetensiyaning alohida modelini ishlab chiqdi. Uning ta'rifiga ko'ra, kasbiy pragmatik kompetensiya mutaxassisning o'z kasb sohasidagi muloqotda nutq aktlarini to'g'ri tanlay olishi, ijtimoiy rolini his qilishi va o'zi faoliyat yuritayotgan tashkilot madaniyati me'yorlariga muvofiq muloqot olib borish qobiliyatidir. Astafurova modelida uch komponent ajratilgan: bilim, ya'ni nutq aktlari va ijtimoiy normalarni bilish; ko'nikma, ya'ni ularni qo'llay olish; munosabat, ya'ni kasbiy etikaga qat'iy amal qilishga tayyorlik.

Didaktik ta'minot tushunchasi va uning tarkibi pedagogika fanida alohida ahamiyatga ega. I.A. Zimnyaya kompetensiyaviy yondashuvni kasbiy ta'limda qo'llash tamoyillarini asoslab, didaktik ta'minotning samaradorligi uchun uchta asosiy shart zarurligini ko'rsatdi: birinchidan, o'quv maqsadlari aniq va o'lchanuvchi kompetensiyalar tilida ifodalanishi; ikkinchidan, o'quv jarayonida autentik kasbiy vaziyatlardan foydalanilishi; uchinchidan, baholashning ham protsessual, ham natijaga yo'naltirilgan bo'lishi. Ushbu tamoyillar pragmatik kompetensiyani shakllantirish uchun ham to'liq tatbiq etiladi.

TADQIQOTNING METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot quyidagi ilmiy-metodologik asoslarga tayanadi: ijtimoiy konstruktivizm nazariyasi (L.S. Vygotskiy), kommunikativ ta'lim nazariyasi (D. Nunan), kompetensiyaviy yondashuv (I.A. Zimnyaya) va vaziyatli ta'lim konsepsiyasi (J. Lave).

Tadqiqot metodologiyasida nazariy tahlil, pedagogik kuzatish, tajriba-sinov va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. Ma'lumotlar yig'ish uchun quyidagi metodlar qo'llanildi: birinchidan, nutq aktlarini baholash testi; bunda Blum-Kulka va boshqalar tomonidan ishlab chiqilgan DCT (Discourse Completion Test) metodikasi asosida moslashtirilgan variantdan foydalanildi; ikkinchidan, kuzatish protokollari; uchinchidan, o'quvchilar bilan yarim tuzilgan suhbatlar; to'rtinchidan, o'qituvchilardan olingan ekspert baholari.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalariga tayangan holda pedagogik kuzatish natijasida o'quvchilarning kommunikativ xatolari tizimli ravishda qayd etildi va ular pragmatik, grammatik hamda leksik kategoriyalarga ajratildi. Mazkur kuzatishlar tadqiqot gipotezasini shakllantirish va didaktik ta'minotning ustuvor yo'nalishlarini belgilashda asosiy manba bo'lib xizmat qildi.

NATIJARLAR

Amalga oshirilgan nazariy tahlil va empirik tadqiqotlar asosida kasbiy ta'lim uchun pragmatik kompetensiyaning besh komponentli modeli ishlab chiqildi.

Birinchi komponent — illokutsion kompetensiya bo'lib, u nutq aktlarining maqsad va ma'nosini to'g'ri tushunish hamda ularni kasbiy vaziyatga muvofiq qo'llash qobiliyatini anglatadi. Bu komponent so'rov, taklif, kechirim, rad etish, minnatdorlik kabi nutq aktlarini kasbiy muhitda to'g'ri amalga oshirishni o'z ichiga oladi.

Ikkinchi komponent — sotsiolingvistik kompetensiya bo'lib, u muloqot ishtirokchilarining ijtimoiy maqomi, yoshi, vazifasi va kasbiy ierarxiyadagi o'rniga qarab nutq uslubini moslashtirish ko'nikmasini bildiradi. Masalan, rahbar bilan va hamkasb bilan muloqot turli til vositalarini talab qiladi.

Uchinchi komponent — diskursiv kompetensiya bo'lib, u kasbiy matn va muloqotni izchil, mantiqiy va maqsadga muvofiq qurishni ta'minlovchi ko'nikmalar majmuasidir. Bu kasb-hunarga xos janrlar, ya'ni hisobot, taqdimot, muzokara, telefon suhbatlari kabi janrlarni egallashni ham qamrab oladi.

To'rtinchi komponent — madaniy-pragmatik kompetensiya. U muloqotning madaniy asoslarini tushunish, ya'ni muloyimlik mezonlari, bilvosita ifodalash shakllari va noverbal muloqot elementlarini anglashni o'z ichiga oladi. O'zbek kasbiy muhitida bu komponent ayniqsa muhimdir, chunki o'zbek kommunikativ madaniyatida to'g'ridan-to'g'ri rad etish yoki tanqid an'anaviy va axloqiy jihatdan noqulay hisoblanadi.

Beshinchi komponent — metapragmatik kompetensiya bo'lib, u o'z nutqiy xatti-harakatini tahlil qilish, baholash va tuzatish qobiliyatini, shuningdek, muloqot davomida noto'g'ri tushunilgan holatlarda qayta izohlash va muloqotni tiklash strategiyalarini o'z ichiga oladi.

Kasbiy ta'lim kollejlari amaliyotchi o'qituvchilar va o'quvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlar, shuningdek, o'quv dasturlarini ko'rib chiqish asosida bir qator muammolar aniqlandi.

Birinchidan, mavjud til ta'limi dasturlari asosan grammatik va leksik malakalarni shakllantirishga qaratilgan bo'lib, pragmatik kompetensiyaga oid maxsus maqsadlar va baholash mezonlari deyarli mavjud emas. O'rganilgan to'rtta kollejning o'quv dasturlaridan faqat bittasida "nutq etiketi" mavzusi alohida bo'lim sifatida ajratilgani aniqlandi.

Ikkinchidan, o'quvchilar bilan suhbatlarda ularning 73,4 foizi kasbiy vaziyatlarda mijoz bilan muloqot qilish, xizmatchiga buyruq berish yoki rahbariyatga murojaat etishda "qanday gapirishni bilmayman" yoki "noto'g'ri gapirdim" kabi holatlar yuz berganini qayd etdilar. Bu esa pragmatik bilimlar yetishmasligining bevosita va jiddiy natijasidir.

Uchinchidan, o'qituvchilar bilan suhbatlarda respondentlarning 68 foizi pragmatik kompetensiyani rivojlantirishga mo'ljallangan maxsus metodik materiallar yo'qligini ta'kidladi. Mavjud darsliklar autentik kasbiy muloqot namunalaridan mahrum, taqdim etilgan dialoglar esa sun'iy bo'lib, real kasbiy vaziyatlardan ancha uzoqdir.

Tajriba-sinov davomida tajriba guruhi o'quvchilari 16 hafta mobaynida maxsus didaktik modul asosida ta'lim oldi. Modul quyidagi asosiy bloklarni o'z ichiga olgan: nutq aktlari va ularni kasbiy muloqotda qo'llash; muloyimlik strategiyalari; qayta so'rash va tushuntirish texnikalari; kasbga xos muloqot janrlarini egallash; noverbal muloqotning pragmatik jihatlari.

Sifat tahlili shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhi o'quvchilari vaziyatga muvofiq muloyimlik strategiyalarini qo'llashda ancha moslashuvchan bo'ldi; muloqotni tiklash strategiyalarini chuqurroq o'zlashtirdi; kasbiy ierarxiyaga mos nutq uslubini tanlashda xatolar sezilarli darajada kamaydi; o'z nutqiy xatti-harakatini tahlil qilish qobiliyati esa ancha kengaydi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalarini oldingi ilmiy ishlar bilan qiyosiy tahlil qilganda bir qancha muhim xulosalarga kelish mumkin. Birinchidan, tadqiqot Taguchi tomonidan ilgari surilgan "pragmatik kompetensiyani rivojlantirish uchun an'anaviy grammatik o'qitish yetarli emas, balki maxsus yo'naltirilgan, autentik muloqot materiallariga tayanuvchi ta'lim zarur" degan xulosani kasbiy ta'lim kontekstida ham to'liq tasdiqlaydi.

Shaxsiy pedagogik tajribalar asosida bir qator samarali didaktik strategiyalar aniqlandi va ularni o'quv jarayoniga tatbiq etish bo'yicha tizimli model taklif etiladi.

Birinchidan, rolli o'yinlar va simulyatsiya. Tajriba shuni ko'rsatdiki, kasbiy vaziyatlarni taqlid qiluvchi rolli o'yinlar, masalan, mijoz bilan muzokara, hamkasbga nozik tanqid bildirish, xato uchun kechirim so'rash kabi mashg'ulotlar o'quvchilarda pragmatik ko'nikmalarni shakllantiruvchi eng samarali metodlardan biridir. L.S. Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasiga muvofiq, ushbu metod o'quvchilarga xavfsiz muhitda xatolar qilish va ulardan o'rganish imkonini beradi. Muhimi, rolli o'yinlar kasb spesifikasiga muvofiq tuzilishi lozim: masalan, hisobchi o'quvchilar uchun moliyaviy masalalar bo'yicha muzokaralar, tibbiyot hamshiralari uchun esa bemorga ma'lumot berish ssenariylari ishlab chiqilishi kerak.

Ikkinchidan, autentik materiallardan foydalanish. Haqiqiy kasbiy muloqot namunalari, ya'ni yozib olingan suhbatlar, audio va videoyozuvlar, real ish muhitidan olingan xatlar va hisobotlar o'quvchilarga til va pragmatik me'yorlarning haqiqiy ko'rinishini namoyish etadi. D. Nunan ta'limoti asosida autentik materiallarni qayta ishlab chiqmasdan, balki didaktik sharh bilan birga qo'llash eng samarali yo'l ekanligi aniqlandi. Kuzatishlar shuni tasdiqladiki, autentik videolavhalarni tomosha qilish va "nutqiy strategiyani aniqlang" topshirig'i o'quvchilarning metapragmatik kompetensiyasini sezilarli darajada oshirdi.

Uchinchidan, vaziyatli ta'lim (case study). Ushbu yondashuvga ko'ra, bilim va ko'nikmalar eng samarali tarzda amaliy faoliyat jarayonida, ya'ni "o'rganayotganlar hamjamiyati" doirasida shakllanadi. Bu nazariyani kasbiy ta'limga tatbiq etish o'quvchilarni real ish muhitiga imkon qadar yaqin bo'lgan sharoitlarda, masalan, ishlab chiqarish amaliyoti, o'quv korxonasi yoki kasb ustaxonasida pragmatik ko'nikmalarini mashq qilishga jalb etishni anglatadi. Tadqiqot

davomida amaliyot jarayonida o'quvchilarga "pragmatik kuzatish kundaligi" yuritish topshirildi va mazkur metod metapragmatik onglilikning rivojlanishida eng yuqori ko'rsatkichlarni berdi.

To'rtinchidan, interfaol muhokamalar va refleksiya. Pragmatik kompetensiyaning metapragmatik komponenti, ya'ni o'z nutqiy xatti-harakatini ongli tahlil qilishni rivojlantirish uchun muloqotdan keyin o'tkaziladigan tuzilgan muhokamalar va refleksiya seanslari nihoyatda muhimdir. Tajriba shuni ko'rsatdiki, o'quvchi rolli o'yin yoki amaliy vaziyatdan so'ng "Men nima dedim?", "Bu to'g'ri edimi?", "Qanday boshqacha deyish mumkin edi?" kabi savollar asosidagi muhokamaga kirishganda, uning pragmatik ko'nikmalari yanada mustahkam shakllanadi.

Kasbiy ta'lim tizimida pragmatik kompetensiya masalasi tizimli ravishda yetarli darajada e'tiborga olinmayotganini ta'kidlash lozim. Bu holatni "pragmatik bo'shliq" deb atash mumkin: ya'ni o'quvchilar til bilimiga ega bo'lsalar-da, bu bilimni real kasbiy muloqotga ko'chira olmaydilar.

Bizningcha, ushbu muammoning ildizi uch asosiy sabab bilan izohlanadi. Birinchi sabab tizimli xarakterga ega: o'quv standartlarida kommunikativ va pragmatik kompetensiyalar aniq o'lchanuvchi maqsadlar sifatida ko'rsatilmagan. Ikkinchi sabab metodologik xarakterga ega: o'qituvchilarning pragmatik kompetensiyani o'qitish metodikasi bo'yicha kasbiy tayyorgarligi yetarli emas. Uchinchi sabab resurslar bilan bog'liq: kasbiy ta'limga mo'ljallangan, pragmatik ko'nikmalarni maqsadli rivojlantiradigan darslik va qo'llanmalar mavjud emas.

Qiyosiy tahlil nuqtayi nazaridan qaraganda, Yaponiya va Koreya kasbiy ta'lim tizimlarida pragmatik va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish alohida o'quv modullari sifatida standartlarga kiritilgan. O'zbekiston kasbiy ta'limi ham shu yo'lni tutishi maqsadga muvofiq, biroq buni o'zbek madaniy kontekstiga mos milliy model asosida amalga oshirish zarur.

XULOSA

Ushbu tadqiqot orqali kasbiy ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida pragmatik kompetensiyani rivojlantirishning didaktik ta'minoti masalasi nazariy va empirik jihatdan o'rganildi. Tadqiqot natijalari quyidagi muhim xulosalarni shakllantirish imkonini berdi.

Birinchidan, pragmatik kompetensiya kasbiy ta'limning muhim, biroq ko'p hollarda e'tibordan chetda qolayotgan tarkibiy qismlaridan biridir. Hymes, Canale va Swain, Austin, Searle kabi olimlarning lingvistik nazariyalari hamda Astafurova va Zimnyayaning pedagogik qarashlari asosida kasbiy ta'lim uchun besh komponentli pragmatik kompetensiya modeli — illokutsion, sotsiolingvistik, diskursiv, madaniy-pragmatik va metapragmatik kompetensiyalar tizimi ishlab chiqildi.

Ikkinchidan, mavjud kasbiy ta'lim dasturlarining tahlili ularning pragmatik kompetensiyani rivojlantirishda tizimli kamchiliklarga ega ekanligini isbotladi. O'quvchilarning 73,4 foizi kasbiy muloqotda pragmatik qiyinchiliklarga duch kelganini qayd etgani bu muammoning ko'lami va jiddiyligini ko'rsatadi.

Uchinchidan, tajriba-sinov natijalari shuni ko'rsatdiki, maxsus didaktik modul, ya'ni rolli o'yinlar, autentik materiallar, vaziyatli ta'lim va refleksiya usullari birikmasiga asoslangan yondashuv, an'anaviy o'qitish bilan solishtirganda, pragmatik kompetensiyani rivojlantirishda statistik jihatdan muhim afzalliklarni ta'minlaydi.

To'rtinchidan, pragmatik kompetensiyani rivojlantirishning samarali didaktik ta'minoti quyidagi to'rt tamoyilga asoslanishi zarur: kasb spesifikasiga yo'naltirilganlik; autentik muloqot namunalariidan foydalanish; faol va refleksiv o'quv strategiyalarini qo'llash; tizimli va uzluksiz baholashni yo'lga qo'yish.

Amaliy tavsiyalar sifatida kasbiy ta'limning o'quv standartlarini pragmatik kompetensiya tarkibiy qismlarini o'z ichiga oladigan tarzda yangilash, o'qituvchilar uchun pragmatik kompetensiyani o'qitish metodikasi bo'yicha malaka oshirish kurslarini joriy etish hamda kasbga yo'naltirilgan autentik muloqot materiallaridan iborat elektron resurslar bazasini shakllantirish taklif etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Austin J. L. How to do things with words. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1975. – 174 p.
2. Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing // Applied Linguistics. – 1980. – Vol. 1. – P. 1–47.
3. Hymes D. The concept of communicative competence revisited // Thirty years of linguistic evolution. – 1992. – Vol. 1, No. 2. – P. 31–57.
4. Lave J., Wenger E. Situated learning: Legitimate peripheral participation. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991. – 138 p.
5. Nunan D. Designing tasks for the communicative classroom. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 211 p.
6. Searle J. R. Speech acts: An essay in the philosophy of language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1969.
7. Blum-Kulka Sh., House J., Kasper G. Cross-cultural pragmatics: Requests and apologies // Grazer Linguistische Studien. – 1989.
8. Taguchi N. Teaching pragmatics: Trends and issues // Annual Review of Applied Linguistics. – 2011. – Vol. 31. – P. 289–310.
9. Leech G. N. The pragmatics of politeness. – Oxford: Oxford University Press, 2014.
10. Астафурова Т. Н. Стратегии коммуникативного поведения в профессионально-значимых ситуациях межкультурного общения. – 1997.
11. Выготский Л. С. Педагогическая психология / под ред. В. В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1991. – 479 с.